

'שליחות' מ'ושלחה מביתו'

(טו, יב-יח) (דברים כד, א-ג) **כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֵלָה וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרֹת דְּבַר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אֲחֵר: וְשָׁנְאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר לָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:**

בגמ' (קידושין מא.) "שליחות מנלן? דתניא, ושלח - מלמד שהוא עושה שליח, ושלחה - מלמד שהיא עושה שליח, ושלח ושלחה - מלמד שהשליח עושה שליח". רש"י (ד"ה ושלח) מבאר שמאחר שלא כתיב "וגירשה" אלא נאמר ושלחה בא ללמדנו שעושים שליח. אולם התוס' (ד"ה ושלח) מבארים שהכתוב בא ללמדנו שאם משלחה והיא חוזרת שאינו גט, ורק מדכתיב פעם נוספת (בפסוק ג) ושלחה, משם למדנו פרשת שליחות. ולשיטת התוס' מדלא כתיב בפסוק בתרא ונתן בידה, תיבת ושלחה מיותרת לחלוטין, והיא נדרשת כך, שלח מלמד שהוא עושה שליח, שלחה מלמד שהיא עושה שליח, ו' של ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח.

והנה מקופיא נראית דרשת חז"ל תמוהה מאד, איך שמענו כאן בכלל פרשת שליחות, וגם אם יש ייתור, יהיה נדרש על ענין השייך לגט, ומנלן לחדש כאן פרשה חדשה בתורה של שליחות. בפרט שהנאמר ושלחה במפיק ה"א משמעו שהיא צריכה להיות משולחת ממנו שלא תחזור, פרט למשלחה והיא חוזרת.

ואע"פ ש"ושלחה" קאי על האשה ולא על הספר, הענין כך הוא. כי ידועים דברי האחרונים ששליחות נתחדשה רק במקום שאין המטרה של התורה המעשה עצמו אלא תוצאת המעשה, ולכן יש מקום שהדעת תהיה אצל המשלח ואילו המעשה גופא יעשה השליח, ובכך תקיים התוצאה, אבל במקום שהתורה מצוה על המעשה עצמו, כמו רוב המצוות, שם אין מקום לשליחות. לפי"ז יובן היטב, ש"ושלחה מביתו" אינו מצוה שהוא יעשה פעולה ולשלח אותה מביתו, אלא היא המטרה והתוצאה, שמאחר שיכתוב לה ספר כריתות ויתן לה את הספר, ממילא תהיה משולחת מביתו. נמצא שונתן בידה וושלחה מביתו הם כתרתי דסתר, שמחד גיסא התורה מצוה שינתן הספר בידה ממש, ומאידך מדגישה התורה שהמטרה בכל זה היא שתהיה משולחת מביתו.

אלא שה"פ, מאחר שנתחדשה אפשרות של שליחות, ממילא יובן שיש מקום ש"ונתן בידה" יתקיים על ידי שליחות, או ששולח אליה או אפילו שהיא שולחת לקבל גיטה, וממילא תקיים המטרה והתכלית בכל זה שהיא תהיה משולחת "על ידי הספר כריתות" מביתו. עד שחז"ל ביארו שגם "ונתן בידה" די שיהיה בחצרה, ואין הכוונה ידה ממש אלא רשותה.

מענה יובן היטב בס"ד, שאכן ושלחה מביתו הוא מעין סתירה לונתן בידה, ומשום שהוא גם מיותר, שהרי כבר נאמר ויצאה מביתו או כריתות, נמצא שבא לתת "גדר" בונתן בידה, שאין צורך לתת בידה ממש, אלא העיקר הוא שתקבל גיטה, ושתהא משולחת מביתו, וכמו שמובן שאינו צריך לעשות פעולה בגופה להוציאה מרשותו ומביתו, כך מובן שאין צורך שיתן את הגט בידה ממש, אלא העיקר שתתקיים התכלית שתהא משולחת מביתו. זה יכול להתקיים על ידי שליח.

וכשהתורה הוציאה הוראה וגדר זה בפרשת גט - בלשון שליחות, ממילא שמענין מינה שקיום התכלית תהיה על ידי שליח.

מה למדנו מג' דרשות דשליחות

ואידי דאתא פרשת שליחות לידן, נימא בה מילתא. הנה למסקנת הגמ' שם, ג' פסוקים הם שמהם למדנו שליחות. א. גירושין. ב. תרומה, דכתיב "גם אתם", ומשמע שלא רק אתם אלא שניתן לשלוח שליח. ג. בקדשים, מדכתיב בקרבן הפסח "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים", וכי אפשר שכולם שוחטים, אלא מלמד שאחד שוחט לכל ישראל וכולם יוצאים יד"ח.

איך משמע 'ושלחה' שליחות

נראה לומר בס"ד, שדרשת חז"ל הכי מתפרשת, מאחר וכתיב להדיא "ויצאה מביתו", אם כן מוכח שהגט צריך להיות גט כורת, ומדכתיב "כריתות" למדנו שצריך שיהיה כורת לגמרי, ממילא היינו יודעים שאם משלחה והיא חוזרת שיש פגם בגט ובשילוח. כי בעינינו ויצאה שתהיה משולחת באופן שתלך להיות לאיש אחר, אולם מדכתיב ב' פעמים ונתן בידה ושלחה מביתו, משמע שיש כאן הוראה נוספת הנוגעת ל'ונתן בידה'.

כי משמעות 'ונתן בידה' הוא שיתן לידה דווקא, אלא שאם כן אם לא יתן בידה דייקא לא יוכל לגרשה, ומסברא מובן שלא צריך להיות קפידא שהוא יתן ובידה דייקא, (וגם מצד הסברא, שהרי הוא שונא אותה, ואיך יתן בידה, ופעמים היא יוצאת מביתו מחמת שנאה).

עוד צריך להקדים, שיש הבדל בלשון בין "גרש" ל"שלח", כי הגירושין הם השילוח המוחלט שלא על דעת לחזור, ושלא מדעת המגורש. ובכל התורה קרויה האשה המשולחת בשם 'גרשה', יען שלא תלוי הדבר בדעתה, והיא אינה יכולה לשוב מרצונה. אולם שורש 'שלח' הוראתו על שליחות לענין מסוים ויש בדעת המשלח אפשרות שהמשולח יחזור, או שנעשה מדעת הנשלח. לפי"ז צ"ע שנקט כאן לשון שילוח ולא לשון גירושין, הרי הוא מגרשה לחלוטין מביתו, ואין מתאים לכאן לשון שליחות כלל. דוגמא לדבר: (שמות ו א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וַיְבַדְּ חֲזָקָה וַיִּגְרָשֶׂם מֵאֶרֶץ: שפירושו שביד חזקה ישלחם, מה שעד עתה לא רצה כלל לתת בידם לצאת למדבר אפילו לדרך ג' ימים, ועוד תועיל היד החזקה, שיגרשם לצמיתות, ובעל כרחם של ישראל. מה גם שפשיטא להו לחז"ל שאם מגרשה וחוזרת אין כאן גירושין, אלא ודאי שלשון שליחות בא לחדש גם פרשת שליחות. ולכאורה זה נכלל בדברי רש"י שמדלא אמר וגירשה מוכח שמלמד שליחות.

על פי כל הדברים האלה, ראו חז"ל שעפ"י דרכי הדרשה, ניתן לחבר את "ונתן בידה" ל"ושלחה", וה"ק שיש אפשרות לקיים את ספר הכריתות בב' אופנים, האופן הראשון הוא 'ונתן בידה' ממש, האופן הב' הוא "ושלחה", שישלח לה את ספר הכריתות.

ואין רצוני כעת להכנס בדרכי הדרשות מדוע צריכים ג' פסוקים, שעל זה נתבאר בגמ' שצריכא לכל חד וחד, וחדא מחברתא לא אתיא. אלא רצוני לתת טעם לשבח בצורה שבה למדנו פרשת שליחות בג' מקומות, משום שיש ג' נקודות וחלקים בפרשת שליחות, ובס"ד יבואר מדוע כל אחת יש לה מקור דייקא במקום ששם נרמזה.

להבנת הענין נחלק את ענין השליחות לג' חלקים, ונתפוס לשון חכמים "שלוחו של אדם כמותו", ונחלקו כן: שלוחו / של אדם / כמותו.

חלק א' - שלוחו.

בפרשת גירושין למדנו על עצם המציאות שיש שליחות, שיש מקום בתורה שלמרות שנאמר שהאדם יעשה פעולה, יכול הוא לשלוח שליח עבורה. למרות שנאמר ונתן בידה יכול הוא לקיים ושלחה מביתו על ידי שהשליח מביא לה את ספר הכריתות.

[למדנו, גם על צורת מעשה של האיש שיכול לשלח, וגם על קבלת הגט שאין צורך לדעת לקבלתו, שגם בזה הוא מעשה חלות ויכולה לשלוח שליח. וגם למדנו בהיקש לקידושין, שלא רק חלות של גירושין, אלא גם חלות של הויה, לייצר קנין ובעלות חדשה, גם בזה יכולים לשלוח שליח].

חלק ב' - של אדם.

בפרשת תרומה למדנו על גדר השליח, שהוא צריך להיות שליח של גדול ושהוא יכול לעשות את הדבר, היינו שהוא "בפרשה", כי צריך שיהיה דומיא ד"אתם", מה אתם בני ברית וגדולים וכו', ולאפוקי עבד מפרשת קידושין משום שאינו בפרשה, כי צריך להיות דומיא דאתם. זהו גדר השליח והמשלח שיהיה של אדם.

חלק ג' - כמותו.

בפרשת קדשים למדנו, שהשליח הוא כידא אריכתא, שהוא העומד תחת הבעלים ממש, כי נאמר ושחטו אותו ומקיימים זאת על ידי אדם אחד. נמצא שהשוחט שוחט לכל אחד ואחד, ומתייחסים לכך כאילו המשלח שחט בפועל. (כי בשאר המקומות לא משמע שהוא כמותו, רק שאין קפיידא שהאדם יעשה ממש אלא שיכול להעמיד אחר במקומו, וכאן משמע שכאילו הוא עצמו עושה זאת).

וזה כבר נתבאר למעלה, שבגט נתחדש שליחות שבתורה, משום שבא לאפוקי שאין צריך נתינה ביד ממש, וזה המקום המתאים לחדש את עצם הנקודה שיכולים לשלוח אחר. ודומיא למה שהוא משלחה כך הוא יכול לשלוח אחר לקיים פעולתו.

ובתרומה שנאמר "גם אתם" שדימו את הלוויים לישראלים לגבי תרומה (עפ"י הפשט), שם נתחדש שהגדר צריך להיות שהשליח יהיה דומה למשלח, כי כל הפרשה באה שם לדמות מילתא למילתא, ממילא שמענו שגם השליח דומה למשלח.

ובקדשים, ששם עיקרא דמילתא שיש כהנים שהם שלוחים לקיים מעשה הקרבנות, שם צריך לחידוש שהוא כמותו, שהכהן שלוחי דרחמנא או דידן, וכאילו המשלח עצמו מקיים את הענין.

מדוע דייקא הכא שמענו זאת

יש מקום להבין בשני פנים, מדוע דייקא בהנך מקומות השמיעה התורה חידוש דשליחות.

א. שהתורה מחדשת את הענין במקום שהוא החידוש הגדול ביותר. היינו שבגט למרות שכל קשר הנשואין הוא מידו לידה ממש, והתורה מצוה לכרות על ידי ונתן בידה, שמה מחדשת התורה שיש גם אופן של שליחות. כיו"ב לגבי תרומה, שיש מקום לומר שאין ענין שיהיה השליח ישראלי או בר דעת, כי העיקר הוא שיופרש חלק הכהן מתוך הטבל וינתן לו, וקמ"ל שפרשת שליחות צריכה דומיא דאתם. ולגבי קדשים, שיש מקום לומר שכל עצם ענינה נאמר בשליחות, כי הכהנים עושים את עיקר הקרבן, קמ"ל שהשליח הוא כמותו ממש.

ב. יש מקום לומר, שהתורה מחדשת נקודת השליחות, במקום ששם הוא ענינו ומהותו, היינו ששם צריכים את עיקר נקודה זו. כי גירושין וקידושין הם קנינים, ויש מקום בסברא להבין שבקנינים תועיל שליחות, אלא שבקנינים שחדשה התורה, כמו קידושין וגירושין, מניין שתועיל שליחות, ולכן שם דייקא התורה מחדשת שצורת השליחות היא במקום שאין קפיידא מי יעשה, אלא שצריך דעת להחיל דברים. לגבי תרומה, ששם מתחדש שמועיל שליחות גם בדבר שאינו קנין וחלות, אלא הוא כמעשה בלבד, מעשה הפרשה, מכל מקום קמ"ל שיש שליחות, אולם מאחר שהיא מצוה, והיא רק בישראל וכדו' ממילא מובן שפרשת שליחות היא חידוש התורה למקיימה. בקדשים שבין כך אין הישראל יכול להכנס לעזרה, ולא כל בעל קרבן יכול לבצע את השחיטה, שם קמ"ל שמכל מקום השליח כמותו ממש, (כמו"כ עצם הבאת קרבן, הנה הבהמה היא כאילו האדם, כידוע במפרשים, ושמא לכן נתחדש כאן שהשליח כמותו ממש).

שינוי הלשון באיש שלוחו, ובאשה גרושין

עתה נחזור לעיין בפסוק עצמו, מדוע אכן נאמר "ושלחה מביתו", למרות שלכאור' מתאים יותר לשון גירושין. כמו"כ מדוע התורה לגביה נוקטת בכל מקום לשון "גרושה", ואילו לגבי בעל נאמר "ושלחה", לשון שליחות.

נראה לומר בס"ד, שהנה בפרשה דידן מבואר שהבעל יכול להחזיר את גרושתו (אם לא נשאה לאחר בינתיים), לכן מצד הבעל, שהוא הבעלים על מעשי הגירושין, הוא רק משלחה, כי יכול להשיבה אצלו, ויש מקום בדעתו שהוא יחזירנה אי פעם. אבל מצד האשה היא מגורשת לחלוטין, כי היא אינה יכולה להתנגד, וגם אם תרצה אינה יכולה לשוב אליו מצד רצונה לבד.

על כן נאמר ושלחה מביתו, כי כשהתורה מדברת על הבעל הנה הוא משלח, אבל היא גרושה מאשה ולא יכולה לשוב או להתנגד למעשה השילוחין כלל.

מה הצד ללמוד גיטין מקדשים ותרומה

בשולי הדברים: יש שואלים, מה הצד שילמדו שליחות מקדשים ותרומה, הלא בגט נתחדשה פרשת שליחות של קבלת גט ונתינת גט, ואילו בתרומה וקדשים אין מעשה קבלה ולא מעשה נתינה, ושמא במקום שצריכים שליח לנתינה או שליח לקבלה, ליכא שליחות.

ונראה לפרש, שהנה הם ב' סוגי שליחות, שליחות של 'חלות', והשני שליחות של 'מעשה'. לדוגמא, תרומה היא שליחות של החלת חלות תרומה על פירות מסוימים. אולם שליחות של קדשים, היא שליחות על פעולה, שפעולת הזביחה תתייחס למשלח. בגט יש ב' אלה, שליחות הבעל היא שליחות להחלת חלות, שמגרשה, ואילו שליחות האשה היא שליחות של מעשה, שהשליח יזכה עבורה את הגט, שייחשב 'ידה'. נמצא שיש אפשרות שילמדו את ב' סוגי השליחות משני אלה. אלא שבגט נתחדשו אופנים נוספים בגדר השליחות, וכמו שנתבאר למעלה, ולכן צריכים פסוק לעצמו, ולמסקנא דאיתא לשלשתן, יש מקום לשמוע כולן.